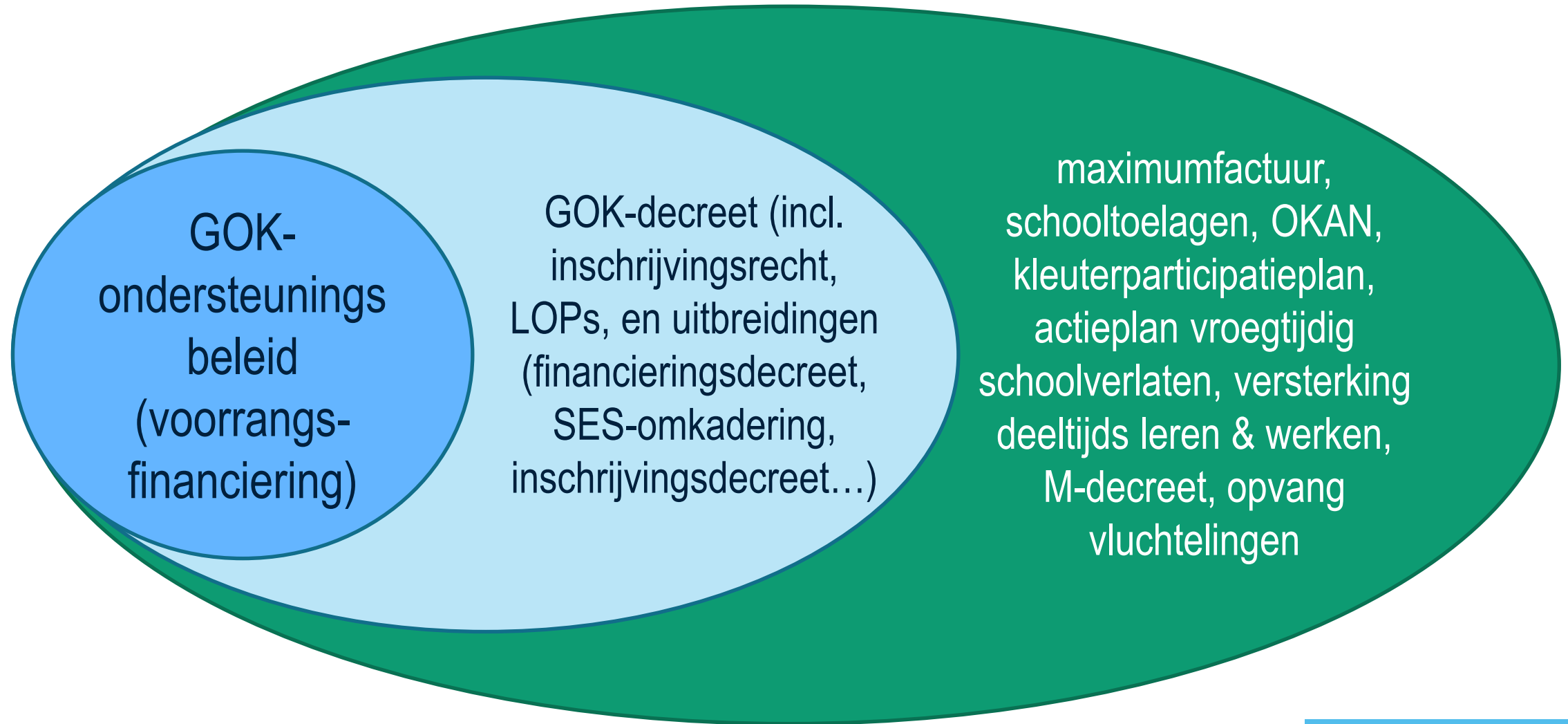

Een balans van 20 jaar gelijke- onderwijskansenbeleid

Ides Nicaise, Emilie Franck & Sebastiano Cincinato
(KU Leuven: HIVA)

GOK-beleid in enge en brede zin

Een complex verhaal

1. Trends in (ongelijke) onderwijsuitkomsten
2. Trends in contextfactoren
3. Implementatie van GOK-beleid
4. GOK-financiering: een pleister op een houten been?
5. Sporen voor een meer structureel GOK-beleid

HIVA

ONDERZOEKSIJNSTITUUT VOOR **ARBEID EN SAMENLEVING**

K.U. LEUVEN

Deel 1: Trends in onderwijsuitkomsten

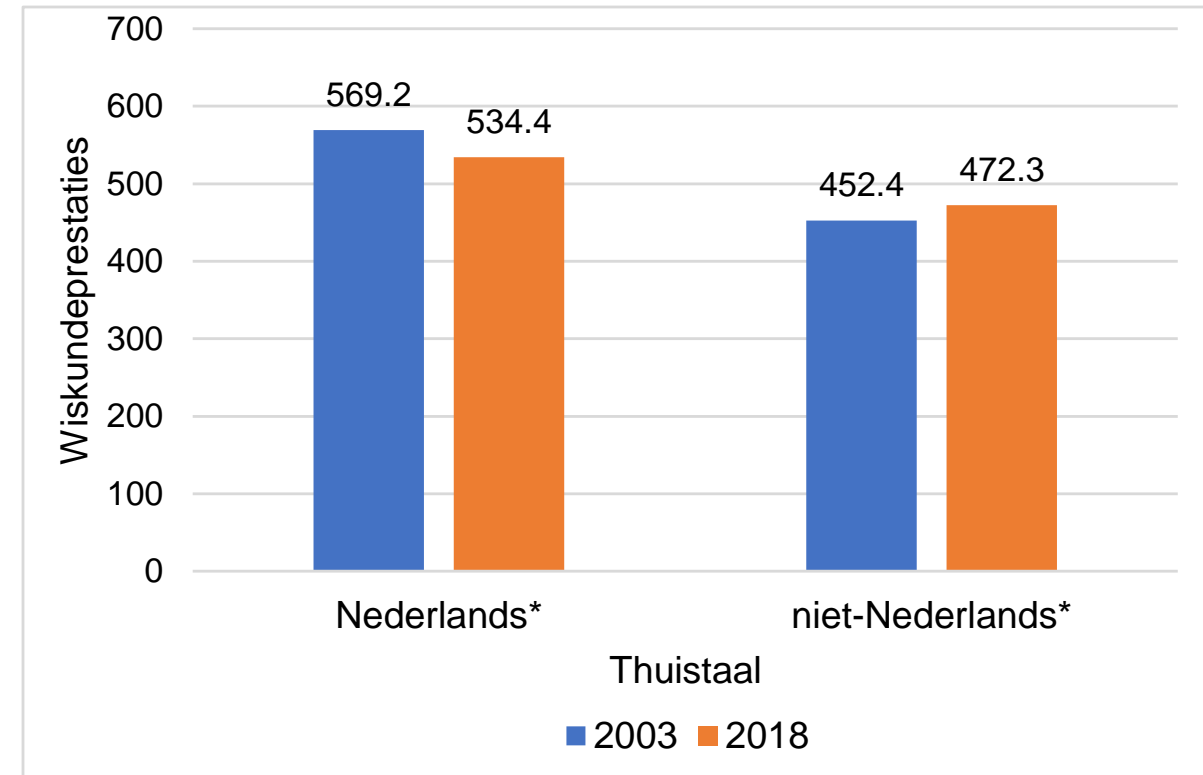
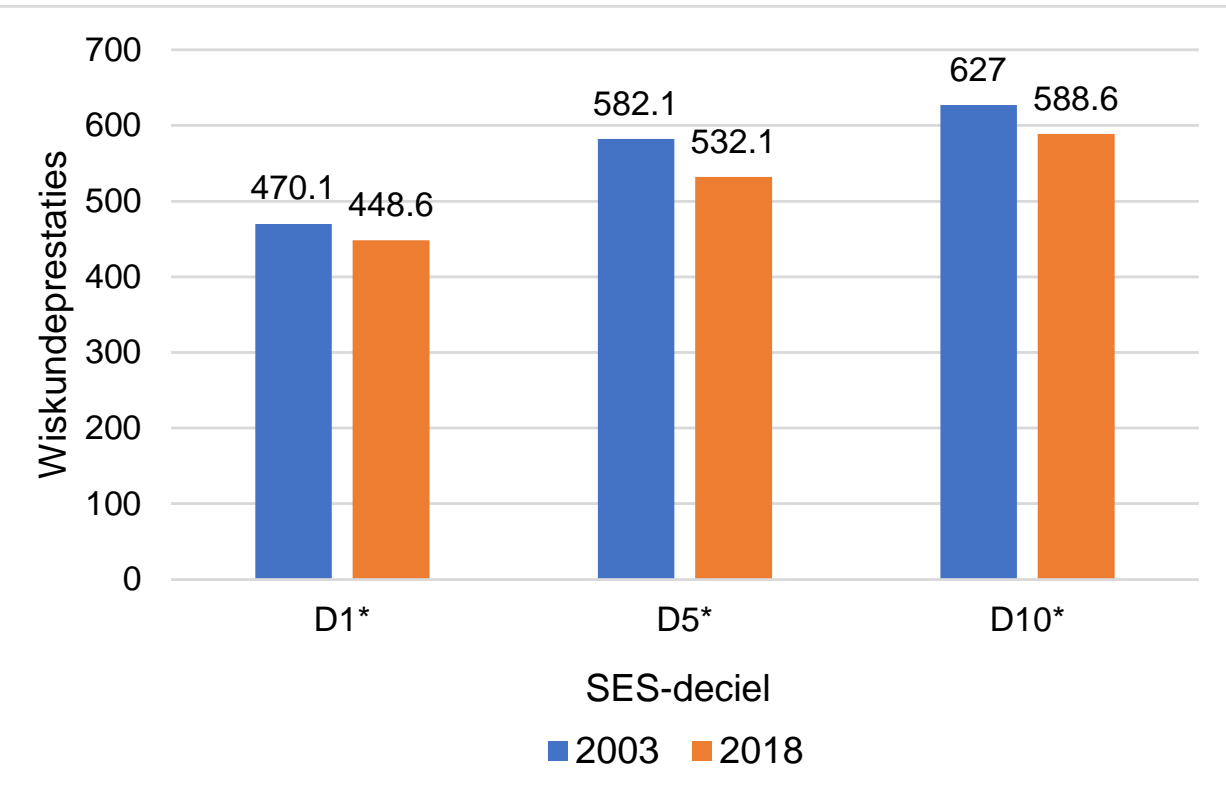
Trends in sociale ongelijkheid in het Vlaamse onderwijs

Kernvragen

- 1) Is de sociale ongelijkheid in het Vlaamse onderwijs sinds 2003 veranderd ?
 - Cognitieve schooluitkomsten: leesvaardigheid, wiskunde
 - Niet-cognitieve schooluitkomsten: schoolwelbevinden, schoolse vertraging en onderwijsvorm, vroegtijdig schoolverlaten, overstap naar hoger onderwijs
- 2) Welke contextuele factoren kunnen de veranderingen verklaren ?
 - Factoren op leerlingniveau: SES, migratiestatus, thuistaal
 - Factoren op schoolniveau: leerling-leerkracht-ratio, schoolautonomie, percentage leerkrachten met vereiste kwalificatie, schoolsegregatie naar SES, thuistaal en migratiestatus

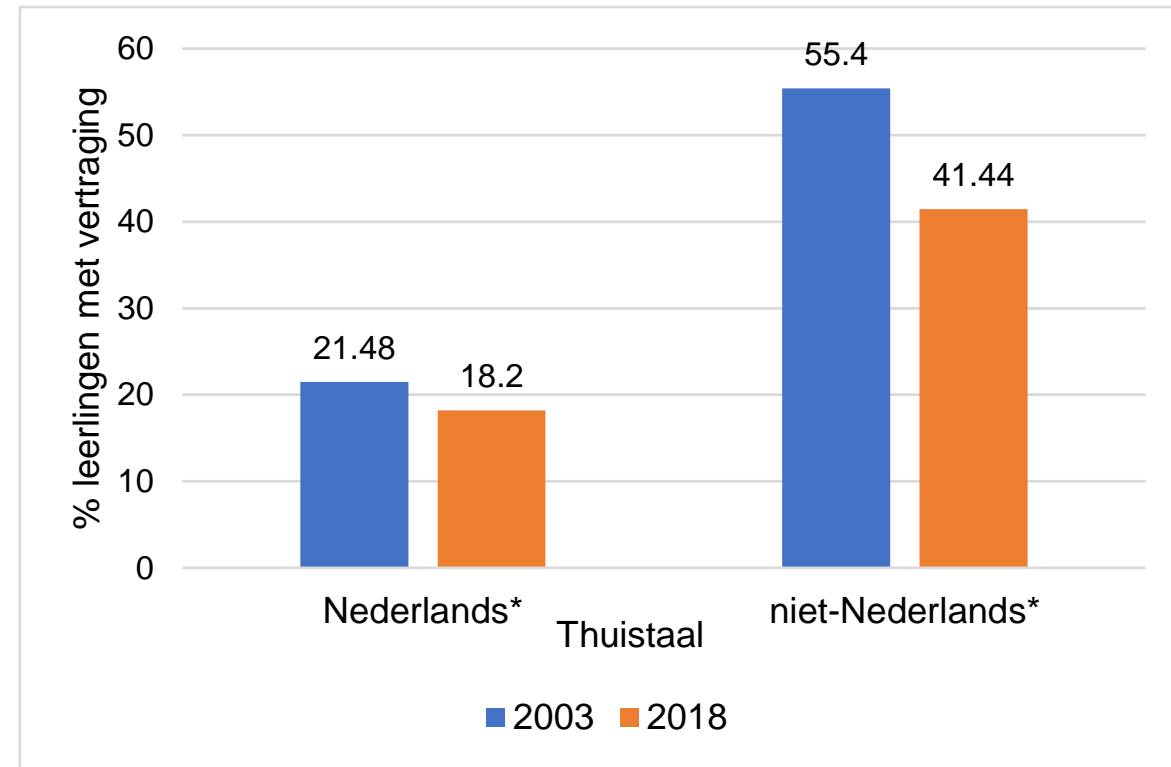
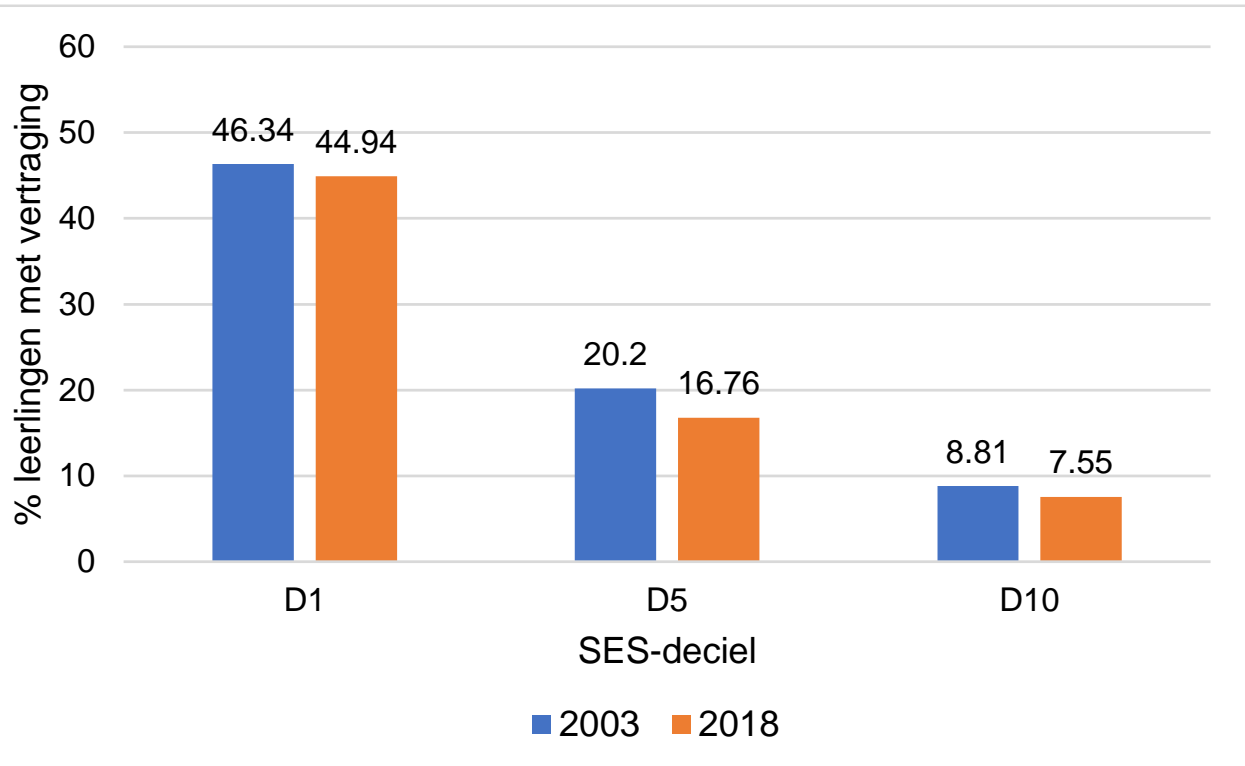
Gegevens: PISA 2003 – 2018 / Arbeidskrachtentelling (voor schoolverlaters)

Trends in ongelijkheid: cognitieve uitkomsten (wiskunde)

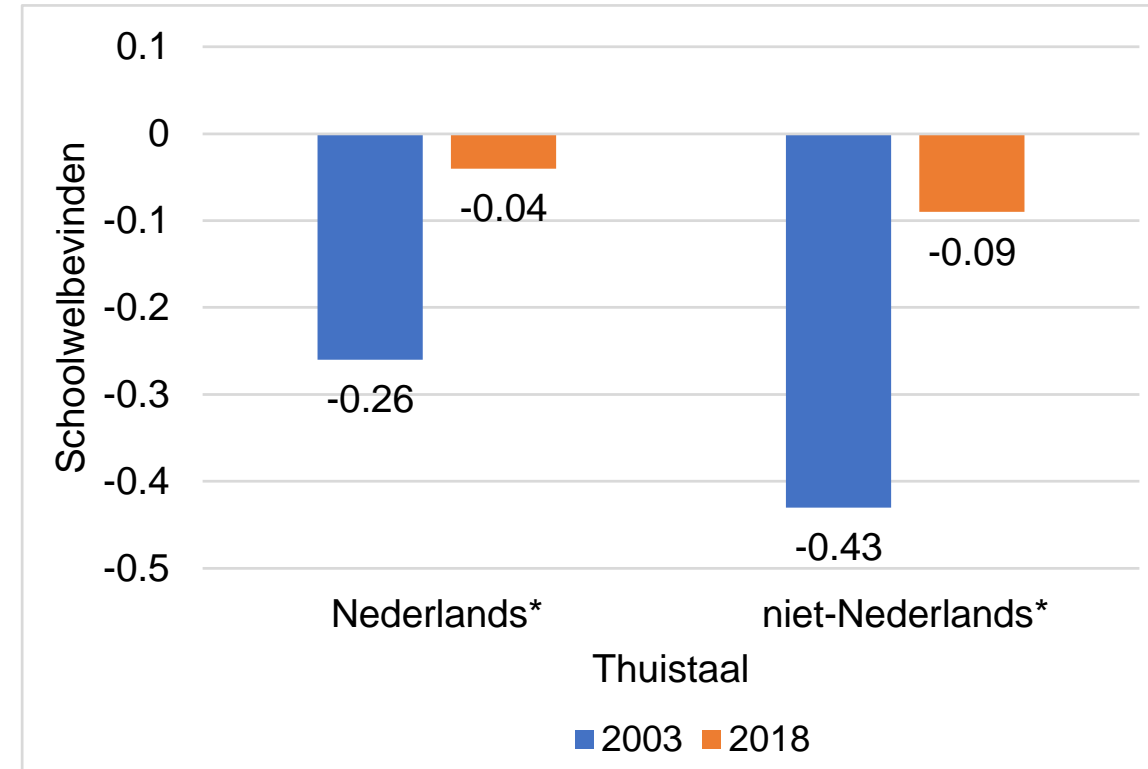
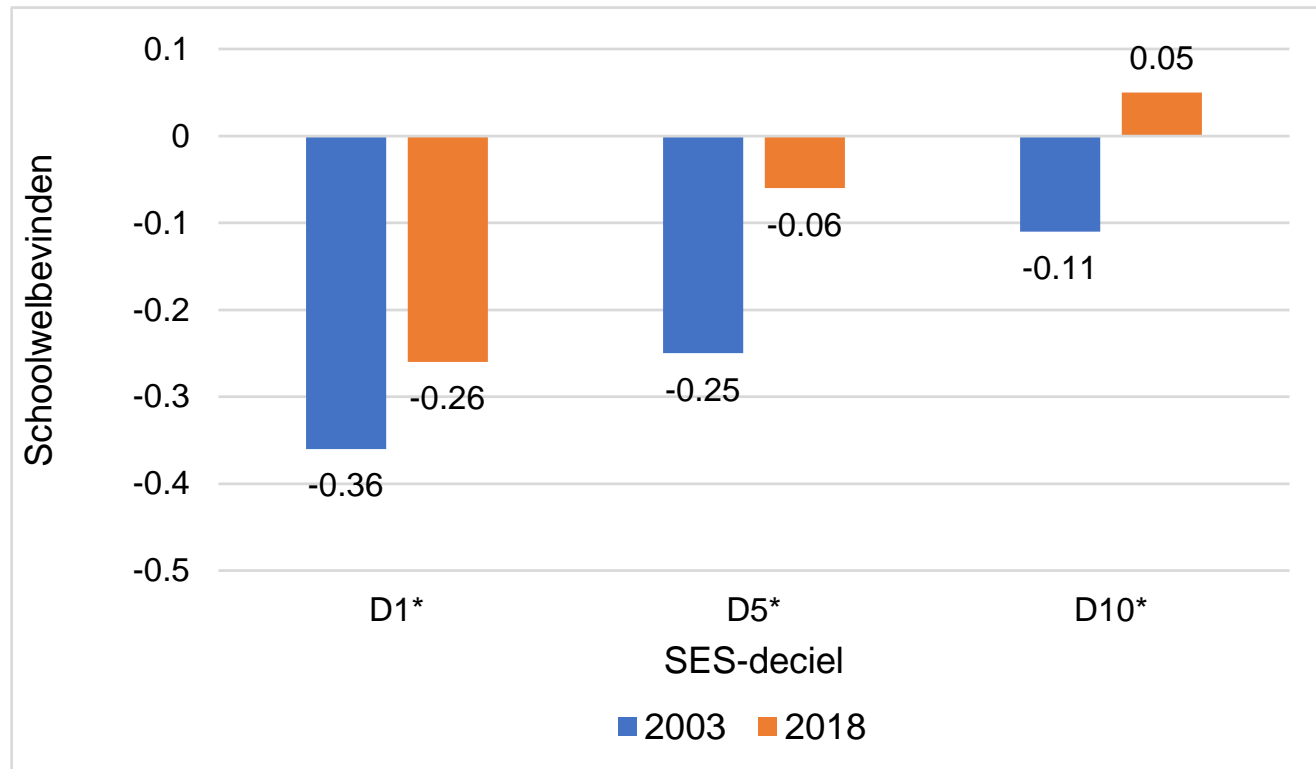
Bron: Nicaise, Franck & Cincinnato, 2021

Trends in ongelijkheid: schoolse vertraging op 15 jaar

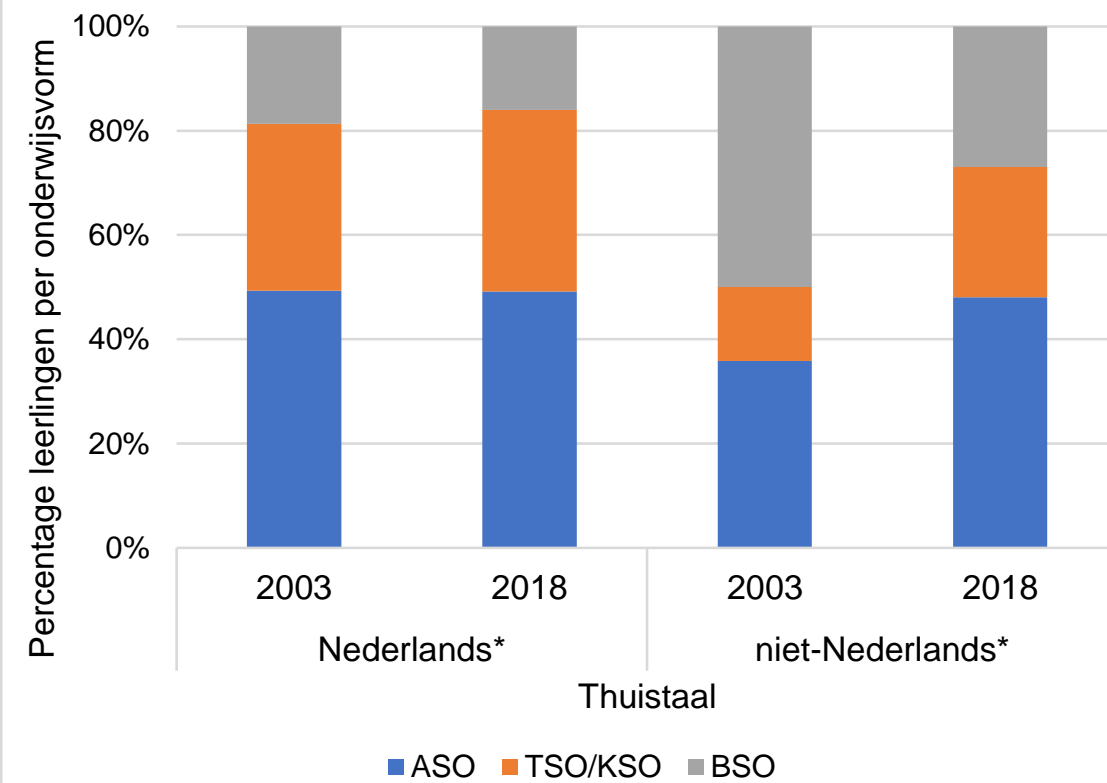
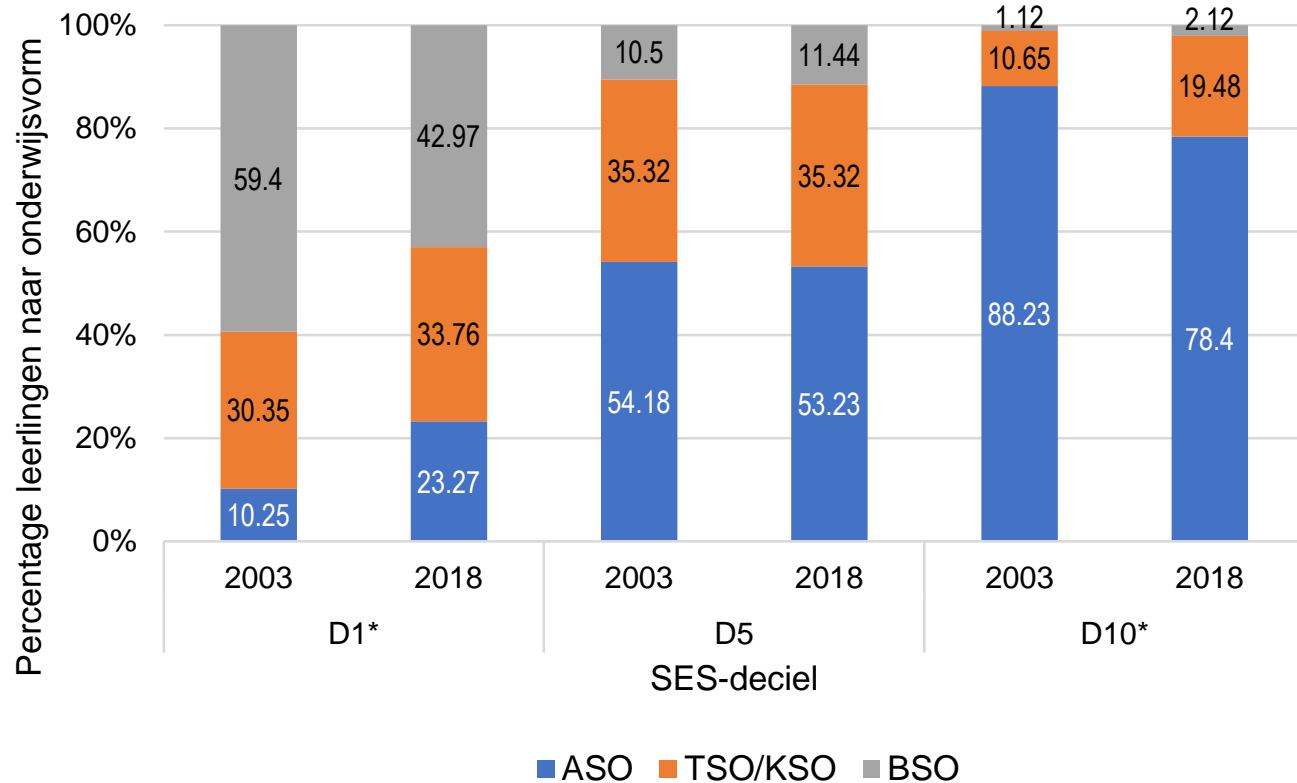
Bron: Nicaise, Franck & Cincinnato, 2021

Trends in de ongelijkheid: welbevinden op school

Bron: Nicaise, Franck & Cincinnato, 2021

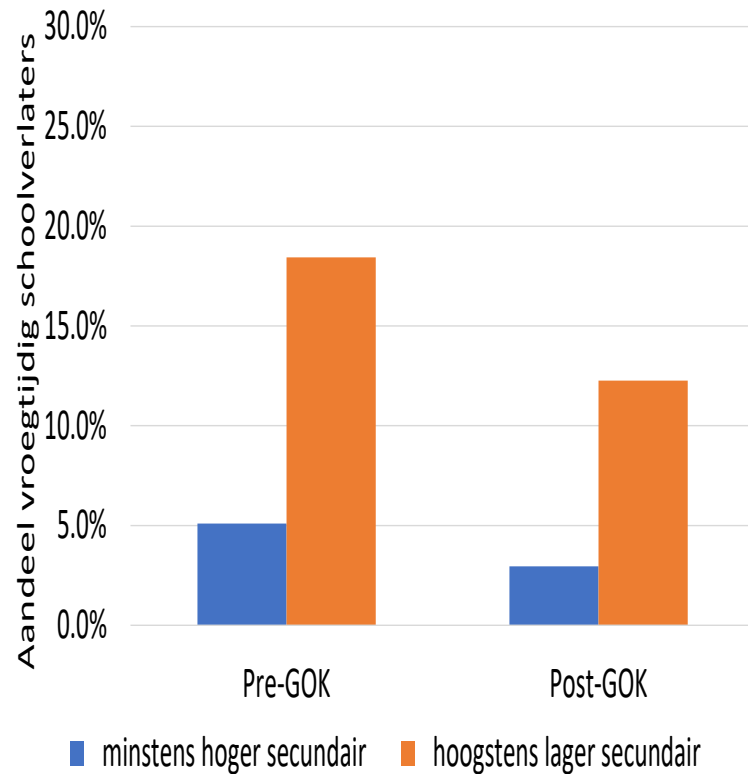
Trends in de ongelijkheid: studie-oriëntering

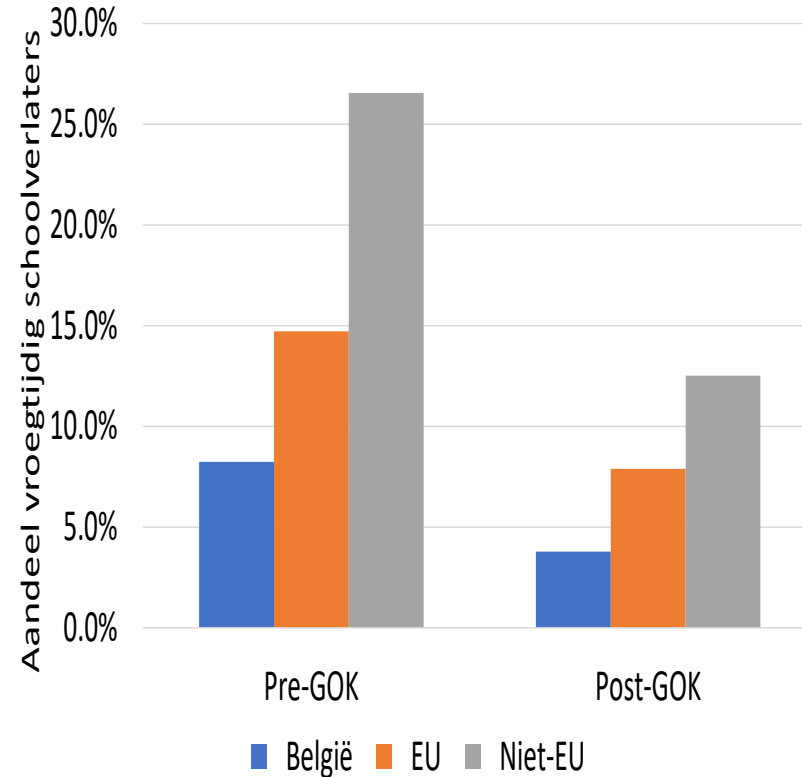
Bron: Nicaise, Franck & Cincinnato, 2021

Trends in ongelijkheid: vroegtijdig schoolverlaten

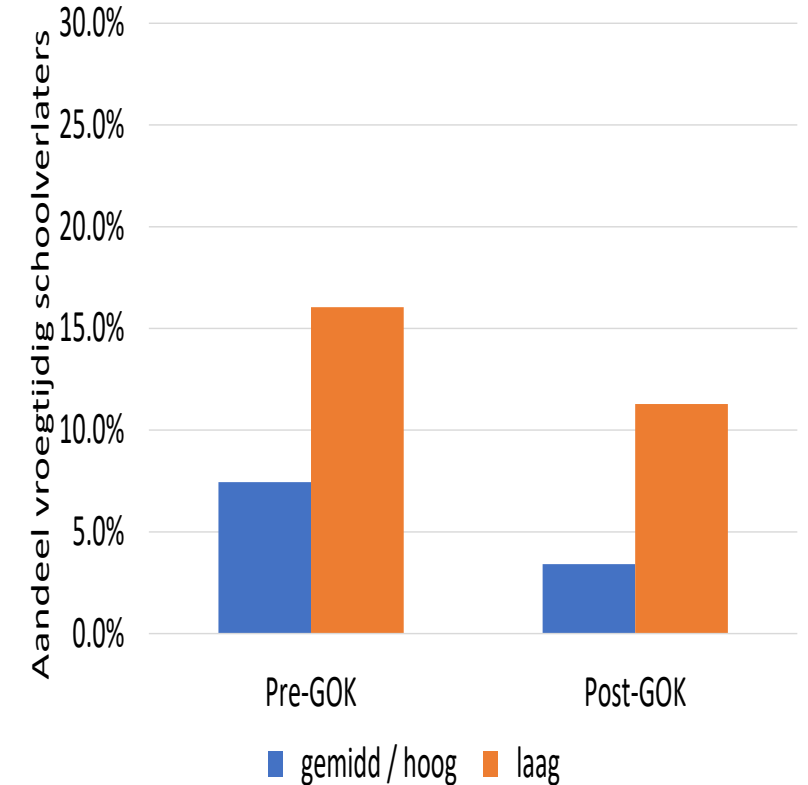
Opleiding moeder

Migratie-achtergrond*

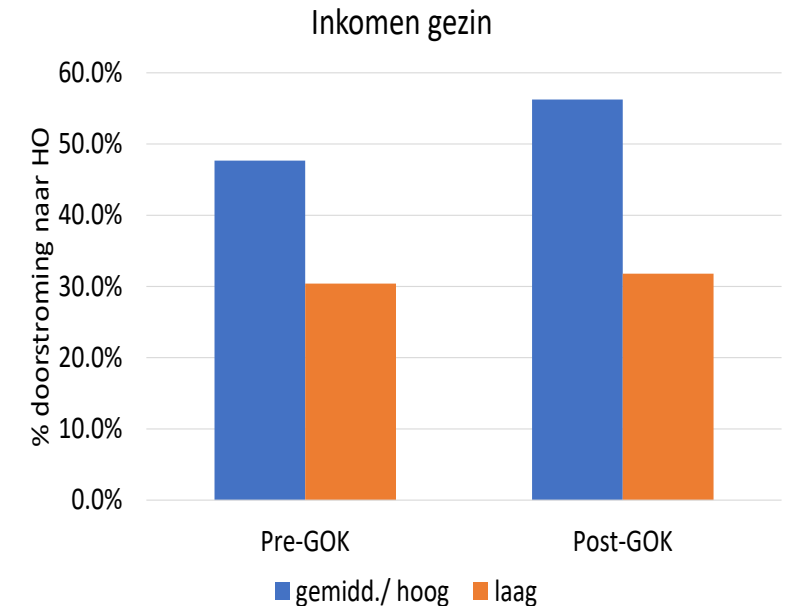
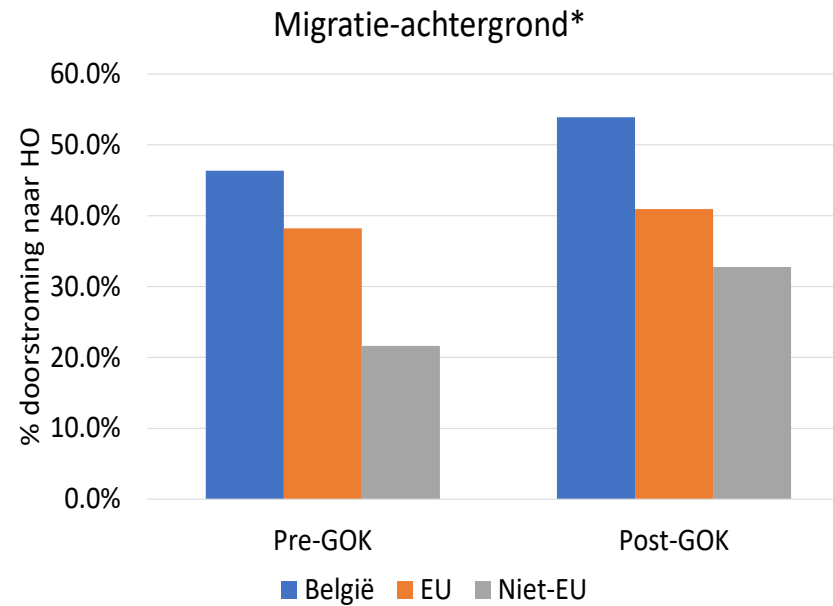
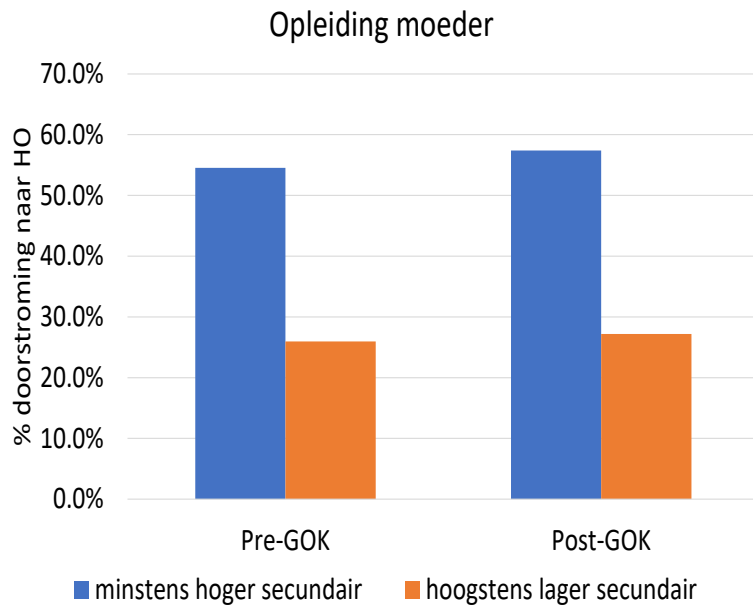

Inkomen gezin

Bron: Nicaise, Franck & Cincinnato, 2021

Trends in ongelijkheid: doorstroming naar hoger onderwijs

Bron: Nicaise, Franck & Cincinnato, 2021

Samenvattend – trends in ongelijkheid

- De kloof tussen kansrijk en kansarm verkleint, zowel qua cognitieve prestaties als qua welbevinden (?), studie-oriëntering, vroegtijdig schoolverlaten en instap HO

Maar...

- De ongelijkheid blijft zeer groot
- Er is geen opwaartse maar een neerwaartse nivellering in cognitieve uitkomsten
- Duidelijke verkleining van migratiekloof, niet van SES-kloof

→ Verklaringen ?

HIVA

ONDERZOEKSINSTITUUT VOOR **ARBEID EN SAMENLEVING**

K.U. LEUVEN

Deel 2: op zoek naar verklaringen

Verklaringen (1): contextfactoren

1. **Matteüs-effecten in reguliere middelen:** bij gelijk aantal lestijden krijgen meest kansarme scholen de facto minder (minder ervaren en gekwalificeerde lkrn)
2. **Sterke toename van etnische en taaldiversiteit**
+ toegenomen concentratie in meest kansarme scholen
Wellicht zwaardere opdracht voor GOK-scholen ⇔ maar migranten hebben grootste vooruitgang geboekt... dankzij GOK?
3. **Groeiend lerarentekort => daling % lkrn met vereiste kwalificaties**
 - Gevoelige daling over de ganse lijn: mogelijk (gedeeltelijke) verklaring voor daling prestaties leerlingen?
 - Kansarme en (vooral) middenmoot-scholen hebben er last van ⇔ toch zijn prestaties in kansarme scholen minder gedaald... dankzij GOK?

Verklaringen (1): contextfactoren (vervolg)

4. GOK-beleid als pleister op een houten been ?

Effectiviteit beperkt doordat de belangrijkste oorzaken van ongelijkheid niet (voldoende) aangepakt werden

- Segregatie door quasimarktwerking
- Vroege tracking en watervalstelsel in secundair onderwijs
- zittenblijven

Verklaringen (2): design beleid (vgl buurlanden)

1. Onduidelijke doelstellingen:

- tegengaan ongelijkheid \Leftrightarrow alle leerlingen moeten er baat bij hebben
- Geen kwantitatieve doelstellingen (bv. vermindering prestatiekloof met x%)

2. Afbakening doelgroep:

- helft van alle leerlingen ?
- Alle anderstaligen zonder onderscheid ?

\Rightarrow Versnippering van middelen

3. Concentratie van kansarmoede versterkt ongelijkheid

\Leftrightarrow concentratieweging (in basisonderwijs) afgeschaft

Verklaringen (2): design beleid (vervolg)

4. Structurele verankering middelen in basisonderwijs

=> wegvallen 'kleuring' => minder aandacht voor GOK

5. Monitoring:

- Afwezigheid van centrale toetsen => overheid kan niet monitoren
- Geen identificatie doelgroepleerlingen voor scholen => scholen kunnen niet monitoren (...behalve voor migranten)

Verklaringen (3): gebrekkige implementatie

- Juchtmans e.a. (2010, 2013, 2019)
 - Schoolteams hebben bijgeleerd (bv. snellere detectie van leerproblemen, meer differentiatie, betere methoden voor taalvaardigheidsonderwijs, toepassing van zorgcontinuum...)
 - maar zetten nog teveel in op individuele zorg en te weinig op strategisch beleid (ouderparticipatie, taalbeleid, brede school enz.)
 - GOK-leerkrachten zijn jong en onervaren => hebben weinig impact op het ganse team
- Rekenhof (2015)
 - Scholen gebruiken middelen voor materiële noden en hebben onvoldoende over voor 'echte' kansbevordering

HIVA

ONDERZOEKSIJNSTITUUT VOOR **ARBEID EN SAMENLEVING**

K.U. LEUVEN

Deel 3: sporen voor een meer effectief gelijkekansenbeleid

Sporen voor structureel gelijkekansenbeleid

1. Op beleidsniveau

- Grondoorzaken van ongelijke kansen aanpakken (segregatie, vroege tracking, zittenblijven...)
- Matteüseffecten wegwerken: betere voorwaarden voor leerkrachten in concentratiescholen
- Verschuiving van 'kwantiteit' naar 'kwaliteit'
- Pas aansturing GOK-beleid aan (SMART doelstellingen, betere afbakening doelgroep, concentratie middelen in concentratiescholen, meer 'kleuring', betere monitoring...)

2. Op schoolniveau

- Stel strategische doelstellingen op schoolniveau voorop
- Ken uw doelgroep(en)
- Verschuif het accent van remediëring naar preventie
- Denk met schoolteam na over schoolbrede aanpak (ouderbeleid, taalbeleid, non-discriminatie, inschrijvingsbeleid enz.) – zo dicht mogelijk bij de grondoorzaken
- Investeer in sociale verdeskundiging lkrn
- Investeer in monitoring

Sporen voor structureel gelijkekansenbeleid

3. Zittenblijven voorkomen

- Meer differentiatie en leerlingbegeleiding
- Herziening attesteringsbeleid: B- en C-attesten vervangen door menu van alternatieven (vakantiewerk, taalbad, herexamens, modularisering, remediëring tijdens schooljaar...)
- “Samen tot aan de meet”
- Financiële prikkels voor scholen ?

4. Verdere hervorming SO

- Wegwerken niveauverschillen tussen onderwijsvormen
 - Opwaardering TSO / BSO (d.m.v. eindtermen, duaal leren, alg. vorming...)
 - Meer praktische vakken in ASO (STEM)
- Versterking individuele differentiatie-uren doorheen het ganse curriculum
- Bevorderen ‘zalm-model’
- Bevorderen domeinscholen / beperken unilaterale scholen